

Особливості економічних реформ епохи тетчеризму

Маргарет Тетчер (1925–2013) була найбільш радикальною у своїй економічній філософії. Її економічні перетворення шокували на той час абсолютну більшість громадян. У житті політичних діячів бувають такі події, коли встановлюється вся їх подальша доля, і вони з рядових політичних фігур стають найвпливовішими, а, можливо, і найбільш поважними політиками. Для Маргарет Тетчер такою подією були вибори лідера консервативної партії, коли всі у Британії заговорили про неї [3, с. 87]. Маргарет Тетчер висунула свою кандидатуру на ці вибори. Це був дуже зухвалий вчинок, тому що ніколи ще жінка не ставала лідером партії. Це була важка боротьба «в різних вагових ка-

тегоріях». Але Маргарет Тетчер змогла обійти досить сильних супротивників і отримати повну перемогу, після першого та другого виборчих турів. Головним козирем передвиборчої кампанії Тетчер стала наявність її програми виходу країни з кризи, центральне місце в якій займали міри зниження інфляції і підвищення ефективності економіки при зменшенні регулюючої ролі держави [2, с. 124]. Таким чином, можна зробити наступний висновок: консерватори потребували кандидата, сповненого енергії. З Маргарет Тетчер консерватори пов'язували відродження своєї партії, а також усієї Англії.

Завдяки своїм запальним та радикальним рішенням у житті та політиці вона отримала декілька досить неприємних прізвиськ: «зубочистка», «крадійка молока» та «залізна леді». Останнє прізвисько вона отримала завдяки її зухвалій критиці щодо радянського уряду, його політики та керівництва. Газета Міністерства оборони СРСР «Красная звезда» назвала Тетчер «залізною дамою». Переклад цього прізвиська в англійській газеті «The Sunday Times», «залізна леді», міцно закріпився за Маргарет Тетчер [1, с. 104]. А ось прізвисько «крадійка молока» вона отримала на своїй батьківщині від своїх супротивників-лейбористів. Так вони відреагували на розпорядження Тетчер на посаді міністра освіти скасувати безкоштовну роздачу молока школярам. Сучасники досить агресивно сприймали політичні та економічні реформи, які проводила Маргарет Тетчер. Її критикували, звинувачували та засуджували через впровадження низки непопулярних на той час економічних реформ, які все ж таки дали позитивні для країни результати. Чимала кількість сучасних політиків, економістів та аналітиків захоплюються успішними економічними реформами Маргарет Тетчер. І навіть її опоненти не змогли спростувати той факт, що Маргарет Тетчер «підняла з колін» занепаду економіку Великобританії.

Економіка Великобританії була у затяжній стагнації, обсяги виробництва були низькі та мали негативну тенденцію до подальшого зниження, продуктивність праці на промислових підприємствах стабільно знижувалась, рівень безробіття був достатньо високий, в аграрному секторі панувало масове банкрутство фермерів, суттєві державні дотації в збитковій галузі

виробництва ситуацію поліпшити вже не могли, а рівень інфляції стрімко зростав. Ось в такому стані перебувала економічна ситуація на той час, коли прем'єр-міністром Великобританії було обрано Маргарет Тетчер, видатного представника партії консервантів, талановитого політика та реформатора, прагматичного економіста.

Першим кроком щодо поліпшення економічної ситуації була проведена приватизація збиткових державних підприємств, в видобувній галузі (вугільні шахти), електропостачання та водопостачання. Підприємства цих галузей систематично отримували суттєві державні дотації через свою збитковість і ніяким чином не виправдовували отримання цих коштів та не поліпшували фінансовий стан своїх підприємств [4, с. 267]. Приватизаційні заходи дозволили передати ці підприємства в приватну власність, капіталізували їх, а кошти, які вони отримували у вигляді дотацій, уряд направив на підтримку таких галузей, як машинобудування, переробна промисловість, які, до речі, збитковими не були, і їх функціонування було досить стабільним. Це дозволило стрімко збільшити обсяг виробництва ВВП.

Таким чином, скорочення дотацій державних підприємств, скорочення допомоги депресивним регіонам, обґрунтоване тимчасове зменшення витрат на освіту та житлово-комунальне господарство дозволили вивільнити певні кошти, направити їх на розвиток успішних галузей і покращити економічну ситуацію в країні. Спільно з канцлером казначейства Джефрі Хау Маргарет Тетчер проводила політику, направлену на зниження прямих податків на доходи підприємств та підвищення непрямих податків (наприклад, податку на додану вартість).

В банківській сфері було ініційовано підвищення облікової ставки з метою зниження інфляції та збільшення грошової маси, не допускаючи при цьому емісії грошових коштів [4, с. 289]. В комплекті всі ці заходи дозволили збільшити обсяги виробництва в промисловості за рахунок перегрупування капіталу робочої сили, підтримати товаровиробників в аграрному секторі, подолати безлад в банківській сфері, акумулювати суттєву грошову масу та певну її частину спрямувати на деякі соціальні напрямки (допомога по безробіттю, безкоштовні сні-

данки в навчальних установах). Рівень життя в країні поліпшився, ситуація уже нічим не нагадувала ту кризу, з якої починалось правління Маргарет Тетчер.

Маргарет Тетчер перебувала на посаді прем'єр-міністра Великобританії протягом двох каденцій, що означало визнання країною правильності та доцільності проведення нею реформ та заходів щодо перебудови економіки країни. Незважаючи на важку ситуацію в країні, яку вона дістала у спадок попереднього уряду, вона змогла подолати всі економічні кризові ситуації і вивести економіку Великобританії на достатньо високий рівень. І хоча деякі її реформи спочатку вважались непопулярними, занадто жорсткими, такими, що не враховують соціальні вектори в економіці, згодом вони дали свої позитивні результати. Стабілізація у сфері економіки мала значний вплив на стабілізацію внутрішньої та зовнішньої політики держави, де, загалом, Маргарет Тетчер здобула також визнання і глибоку повагу з боку керівників урядів інших провідних країн. Саме ці фактори мали неабияке значення для формування позитивного іміджу Великобританії в світі.

Отже, після закінчення своєї політичної кар'єри, Маргарет Тетчер написала декілька робіт, в яких виклала своє розуміння ситуації, довела доцільність своїх реформ, поділилась досвідом своєї економічної та реформаторської діяльності. До неї за порадами звертались політичні діячі наступних урядів, адже результати її роботи на цій посаді дійсно вражають. Саме її досвід може стати на пригоді під час проведення важких, але вкрай необхідних економічних реформ.

1. Воспоминания о Мегги. Портрет Маргарет Тетчер / Сост. Иэйн Дейл [Пер. с англ. М. Ю. Зарицкой]. — К. : Знання-Пресс, 2003. — 350 с.
2. Галкин А. А. Консерватизм в прошлом и настоящем / А. А. Галкин, П. Ю. Рахшмир. — М. : Наука, 1987. — 200 с.
3. Огден К. Маргарет Тэтчер: Женщина у власти / Крис Огден [Пер. с англ. В. Воронина]. — М. : Известия, 1992. — 260 с.
4. Тетчер М. Искусство управлять государством. Стратегии для меняющегося мира / Маргарет Тетчер [Пер. с англ. В. Ионовой]. — М. : Альпина Паблицер, 2003. — 504 с.

